

”Till Herren fly, om du vill sällhet vinna!”

Om att leva sitt liv i Kristi efterföljd utifrån den baptistiska sångboken
Psalmisten 1928

UPPSALA UNIVERSITET
Teologiska institutionen
Kyrko- och missionsstudier C
Uppsats 15 hp
HT 2018
Författare: Sara Hjalmarsson
Handledare: Stina Fallberg Sundmark
Examinator: Cecilia Wejryd

Innehåll

Introduktionskapitel	2
Syfte och frågeställning.....	2
Material, metod och teoretiska perspektiv	4
Forskningsläge	6
Disposition	8
Kapitel 2 Ett liv i Kristi efterföljd	9
”Har du mod att följa Jesus, vad det än må kosta dig?” – Att leva sitt liv i Kristi efterföljd	9
”Fly mörkrets väg och vandra städs i ljuset!” – Att leva sitt liv fritt från synd och bortvänt från världen.....	12
”Upp kristen, upp till kamp och strid!” – Den stridande kyrkan.....	15
”Saliga de, som ifrån världens öden somna i Jesu Kristi tro i döden!” – Om livet efter detta	18
”I ungdomens rosiga, leende vår” – Åldersperspektivet	20
Kapitel 3 Sammanfattning och diskussion	24
Källor och litteratur.....	27

Introduktionskapitel

Under 1800-talet spreds väckelserörelserna över Sverige. Med rötter i pietismen under 1700-talet kom flera nya samfund till Sverige från bland annat USA och England. Baptismen var ett av dessa och de baptistiska församlingarna växte kraftigt i antal under slutet av 1800-talet. Vid sekelskiftet 1900 fanns det 460 baptistförsamlingar med över 30 000 medlemmar i Sverige.¹

Sången är en mycket central del av det frikyrkliga mötet och så även inom baptismen. År 1880 gavs sångboken *Psalmisten* ut för första gången i Sverige, och den sista omarbetade versionen 1928. Den sista versionen föregicks av ett omfattande revisionsarbete och utökning efter ett beslut av Svenska Baptistsamfundets allmänna konferens 1923. Samfundets missionsstyrelse valde ut en sångbokskommitté som fick detta uppdrag. Arbetet innebar bland annat en granskning av andra sångsamlingar ”för att kunna med sångboken *Psalmisten* införliva det värdefullaste av den allmänna sångskatt, vilken utgör den svenska kristenhetens andliga egendom”.²

Arbetet innebar en språklig revidering såväl som utökning med nya sånger. En del av dessa hämtades från *Den svenska psalmboken*. Andra var nya översättningar av sånger från andra länder och även dessa översättningar var noga reviderade.³ Frikyrkligheten brukar betecknas som immateriell i betydelsen att materiella ting inte anses nödvändiga för den personliga gudsrelation som baseras på upplevelser. Trots detta är Bibeln och sångboken något som är mycket viktigt för de väckelsekristna. Bibeln som bok blir en materiell manifestation av Ordet.⁴

Då sången – både församlingssång och körsång – är en så central del av det frikyrkliga och baptistiska mötet blir det en central infallsvinkel vid studier av baptismen. Fahlgren talar om sången som en ecklesial baspraktik – en praktik som hjälper till att definiera en församlings självförståelse.⁵

Utifrån idén om sången som en ecklesial baspraktik och central del inom baptismen blir det relevant att undersöka om denna sång kan säga oss något om hur ett gott kristet liv – ett idealliv – skulle se ut och levas. Några olika begrepp som används i den här undersökningen för att beskriva denna idealbild är ”ett gott kristet liv”, ”ett kristligt liv”, ett liv i ”Kristi efterföljd”. Dessa är egentligen olika begrepp för att beskriva samma sak och de kommer alla att användas.

Syfte och frågeställning

Syftet med denna undersökning är att studera hur förväntan på ett gott kristet liv i Jesu efterföljd skulle komma till uttryck inom Svenska Baptistsamfundet i början av 1900-talet. Sångboken *Psalmisten* var vid den här tiden en central bok för baptister, som uppmanades att använda den ”vid

¹ Bexell 2003, s. 37-42.

² ”Förord” *Psalmisten* 1928, s. 3-4.

³ ”Förord” *Psalmisten* 1928, s. 3-4.

⁴ Fallberg Sundmark 2018, s. 242.

⁵ Fahlgren 2013, s. 23-30.

gudstjänst i församlingen och hemmet”.⁶ Den var en central del i gudstjänst- och fromhetslivet och kan tänkas ha varit central även som uttryck för baptistisk teologi. Genom att studera sångtexterna kan det vara möjligt att se vilka förväntningar på det ideala livet som lyfts fram. Undersökningen syftar till att bidra till att skapa en djupare förståelse för hur det skulle vara att leva i en baptistisk kontext under tiden omkring 1928.

Den huvudsakliga frågeställningen för denna undersökning lyder:

- *Hur framställer och problematiserar sånger ur Psalmisten 1928 ett liv i Kristi efterföljd?*

Frågeställningen lyfter fram två aspekter av det som studeras: en beskrivande – hur det framställs, samt en analyserande – hur det problematiseras.

För att fördjupa den huvudsakliga frågeställningen används följande underfrågeställningar i undersökningen:

- Vilka eftersträvansvärda ideal betonas i *Psalmisten* 1928?
- Skiljer sig beskrivningarna av vad det innebar att leva ett gott kristet liv sett ur ett åldersperspektiv – och i så fall hur?
- Vilka konsekvenser får detta goda kristna liv i relation till livet efter detta?
- Vilken baptistisk självförståelse ger sångtexterna uttryck för?

Med eftersträvansvärda ideal menas vilken bild av en god kristen människa som framställs i sångtexterna. Hur ett gott kristet liv ska levas – vad som bör göras och vad som bör undvikas. Undersökningen kommer även att studera huruvida dessa beskrivningar skiljer sig mellan olika åldersgrupper så som barn, ungdomar eller i livets slutskede. Med ålder avses här inte nödvändigtvis ett visst åldersspann utan snarare exempelvis ”ungdomen” som en epok – en särskild tid i livet.

Den tredje underfrågeställningen vill bidra till att undersöka om detta goda kristna liv får några konsekvenser ur ett större och längre tidsperspektiv – i relation till vad som händer i livet efter detta – och vilka dessa i så fall är. Vilka följder får ett gott liv i Kristi efterföljd när det handlar om frälsning och livet efter detta, respektive vilka följder det motsatta ger. Till slut söker även undersökningen att bidra med en ökad förståelse för vilken baptistisk självförståelse som sångtexterna ger uttryck för. Det är en inte helt enkel fråga att besvara, men genom att analysera hur dessa ideal framställs och betonas torde det vara möjligt att utläsa grundläggande delar av den baptistiska självförståelse som kommer till uttryck. Särskilt med tanke på att sångboken är en så central och viktig del i gudstjänst- och fromhetslivet.

⁶ Titelsidan *Psalmisten* 1928.

Material, metod och teoretiska perspektiv

Det primära källmaterial som används i den här undersökningen är alltså sångboken *Psalmisten*. Den första utgåvan utkom 1880 och innehåller 550 sånger, varav en stor del hämtats från anglosaxisk och amerikansk baptistisk kontext. Nästa utgåva som kom 1903 var omdisponerad och innehåller betydligt färre sånger.⁷ Den tredje utgåvan från 1922 innehåller 660 sånger. 1928 års utgåva av *Psalmisten* är den sista som Svenska Baptistsamfundet ensamt gav ut. *Psalmisten* kom senare att ersättas av *Psalm och sång* som är gemensam för Svenska Baptistsamfundet och Örebromissionen, och gavs ut första gången 1966.⁸

Anledningen till att jag valt just 1928 års utgåva är att det är den sista utgåvan som enbart Svenska Baptistsamfundet står bakom. Som beskrivits i inledningen föregicks denna utgåva av ett gediget arbete av den utsedda sångbokskommittén. Den baptistiska sångbokskommittén – liksom ansvariga inom flera andra frikyrkliga samfund vid den tiden – reviderade vissa sångtexter i ett försök att tydligare lyfta fram de betonade dragen inom väckelsefromheten.⁹ Det är alltså tänkbart att denna sista utgåva av *Psalmisten* framställer och särskilt tydligt framhäver dessa fromhetsdrag.

För att genomföra den här undersökningen kommer jag att arbeta nära källmaterialet – *Psalmisten* 1928 och dess sångtexter. Ett antal nyckelord som går att koppla till de eftersträfvansvärda ideal som framställs i sångtexterna presenteras vidare i analystexten. Dessa nyckelord kommer att vara en hjälp i urvalet, då *Psalmisten* i sin helhet med sina 773 sånger skulle bli ett allt för stort material till denna undersökning. De sånger som väljs ut knyter på något sätt an till frågan om och ger en bild av hur ett gott kristet liv ska levas.

En strävan är att göra nedslag i olika skeenden och vid olika centrala tillfällen i livet, för att undersöka framställningen av livet i efterföljd genom hela livet. Åldersperspektivet – som presenteras nedan – är en faktor i detta, för att kunna svara mot frågan om beskrivningen av hur detta liv ska levas skiljer sig åt för olika åldersgrupper.

Sångerna i *Psalmisten* 1928 är indelade i olika rubriker, däribland ”ungdomssånger” och ”livets förgänglighet”. Dessa kan vara till viss hjälp vid undersökningen, men för att inte bli för styrd av dem har jag valt att ta mindre hänsyn till rubrikerna vid mitt urval och i stället fokusera på textinnehållet.

Nyckelorden som använts för urvalet och undersökningen är följande:

akta	frälsning	fullkomlig	följa
aktsam		fullkomlighet	följd

⁷ Selander 2003, s. 319.

⁸ Fahlgren 2015, s. 34.

⁹ Selander 2003, s. 319-320.

glädje (var) glad	hjärta hjärtligt	lyda lydnad lydig	lyssna lyssnande
mod modig	salig salighet säll/het/	styrka stark	synd syndare
tro troende	vaksam vaksamhet	vakta slå vakt om	ära

Orden kan även förekomma i andra former och tempus. Att dessa återfinns innebär inte automatiskt att sångtexten är relevant för undersökningen, men de har använts som markörer i de första läsningarna. De har fungerat som uppmärksamhetssignaler och en hjälp i urvalet. Fokus ligger på sånger där nyckelorden säger något om hur *människan* ska vara, leva och agera, inte när de talar om hur Jesus eller Gud är fullkomlig, salig, frälsare etc.

Nyckelorden går alla att koppla samman med de eftersträvansvärda ideal som framställs i sångtexterna. Dessa ideal har delats in i tre kategorier – om att leva ett liv utan synd och utan det världsliga, att följa Jesus och leva sitt liv i Kristi efterföljd samt idealet om att vara en del av den stridande kyrkan. Nyckelorden används även som markörer för att synliggöra relationen till livet efter detta och åldersperspektivet. Allt detta presenteras mer ingående i kapitel 2. I sökandet efter en tolkning av vad ett liv i Kristi efterföljd innebär dyker dessa nyckelord upp som markörer och en hjälp för att besvara huvudfrågeställningen och underfrågeställningarna, samtidigt som de hjälper till att strukturera materialet.

I undersökningen används några olika begrepp som kan behöva tydliggöras. Begreppet ”ett kristligt liv” är hämtat från rubrikerna i *Psalmistens* innehållsförteckning. Detta begrepp kan tolkas som ett gott kristet liv, något som är värt att sträva efter. Det kan även ses som ett idealliv som innebär att den troende vänder sig bort från synd för att i stället följa Jesus, något som är en förutsättning för att uppnå frälsning. Då jag talar om ”ett liv i Kristi efterföljd” är det detta jag menar, men vill i och med den benämningen vidga begreppet till att innefatta fler aspekter av livet. Sånger som talar om hur människor bör leva för att följa Jesus återfinns under flera olika rubriker i sångboken och täcker in hela livet.

Åldersperspektivet har jag hämtat från Mats Larssons avhandling där han studerar Askers baptistförsamlings jungfruförening under senare delen av 1800-talet. I den talar han om åldersperspektiv och ungdomsbegreppet. Larsson beskriver den bild av dessa unga kvinnors identitet som framkommer och relaterar den till det faktum att själva ungdomsbegreppet genomgick en förändring under den tid som jungfruföreningen var aktiv. Det blev ett begrepp som

användes mer och mer, samtidigt som intresset för den svenska ungdomen ökade – från såväl vetenskapligt som politiskt och kyrkligt håll – framför allt under 1900-talets första årtionden.¹⁰

Larssons sätt att använda teorier kring ungdomsbegreppet för att fördjupa förståelsen för studieobjektet och dess självförståelse är vad som är relevant för den här undersökningen. Då åldersperspektivet är en del av denna undersökning blir det intressant att använda sig av dessa teorier. I denna undersökning kommer dock åldersperspektivet att utvidgas till att innefatta fler ålderskategorier för att ge en bild av livet i Kristi efterföljd genom större delen av livet. Att täcka in hela livet med alla dess tidsåldrar skulle innebära ett allt för extensivt material för omfattningen av den här undersökningen, varför några olika nedslag kommer att göras.

Forskningsläge

Det finns flertalet forskare som studerat baptismen, liksom de som studerat sånger inom olika kyrkliga traditioner. En titel som behandlar baptismen i Sverige är *Tro Frihet Gemenskap* – en antologi som redogör för baptismens då (1998) 150-åriga historia. I kapitlet ”Nu kommer ditt festtåg, o Gud” skriver Gunnar Fridborg om musikens och sångens roll i församlingen. Där beskrivs även sångbokshistoriken inom baptismen i Sverige.¹¹

Kyrkovetaren Sune Fahlgren har forskat och skrivit utförligt om baptismen i Sverige. I *Vatten är tjockare än blod* tecknar han olika delar av baptismens svenska historia. I ett kapitel där skriver han om sångens plats i det baptistiska församlingsmötet. Bland annat påpekar han sångens roll som bärande inslag i den fria gudstjänstformen, liksom en viktig kanal för väckelsens ärende och ett verktyg för dess spridning.¹² Fahlgren koncentrerar sig framför allt på att teckna den historiska utvecklingen av sångböcker och dess användning inom olika baptistiska samfund under 1900-talet.

Fahlgren skriver ytterligare om den gemensamma sångens plats i församlingsmötet i artikeln ”Från blandad kör till lovsångsteam” i antologin och årsboken för Svenskt gudstjänstliv 2013 *Med skilda tungors ljud – Körsång och gudstjänstspråk*. Där fokuserar han sin studie på körsångens historiska utveckling och plats, och han talar om körskapet som en ecklesial baspraktik.¹³

En forskare som på ett omfattande sätt bidragit när det gäller musikens och sångens betydelse inom olika kyrkliga traditioner är litteraturvetaren Inger Selander. I sin avhandling *O hur saligt att få vandra* studerar hon de motiv och symboler som framträder i väckelserörelsens sånger utifrån ett litteraturhistoriskt perspektiv. Centrala motiv som diskuteras hos Selander är strid, livsvandring och hemland, relationen mellan Gud och människan samt försoning och gudomligt liv. Under rubriken försoning och gudomligt liv koncentrerar hon sig på blod- och sår- samt vattensymboliken. I sin

¹⁰ Larsson 2015, s. 221-222.

¹¹ Fridborg 1998, s. 137-161.

¹² Fahlgren 2015, s. 31.

¹³ Fahlgren 2013, s. 23-30.

avhandling ställer Selander också *Psalmisten* i jämförelse med andra frikyrkliga sångböcker samt med *Den svenska psalmboken*.¹⁴

Några andra titlar bland Inger Selanders omfångsrika hymnologiska forskning är *Folkrörelsesång* och *När tron blir sång*. I *Folkrörelsesång* skriver hon om sångens funktion inom olika folkrörelser, allt ifrån religiösa rörelser såsom väckelserörelsen till sekulära folkrörelser som nykterhetsrörelsen.¹⁵ *När tron blir sång* behandlar psalmer i allmänhet och svensk psalmhistoria från 1500-talet och fram till nu. Selander studerar bland annat psalmernas bildspråk, med fokus på de psalmer som återfinns i *Den svenska psalmboken*.¹⁶

David Lagergren skriver i *Framgångstid med dubbla förtecken* om Svenska Baptistsamfundets historia och utveckling under perioden 1914-1932. Detta är intressant utifrån att uppsatsens material är utgivet 1928. Lagergren beskriver bland annat evangelisation och en ökning av antalet predikanter efter krigsslutet 1918. Under slutet av 1920-talet oroades missionsstyrelsen inom Svenska Baptistsamfundet över det kraftigt minskade deltagarantalet i söndagsskolan. Detta ledde till en satsning på de unga församlingsmedlemmarna genom ett intensivt barn- och ungdomsarbete.¹⁷

Fredrik Wenell studerar i sin avhandling *Omvändelsens skillnad* den baptistiska rörelsen Örebromissionen och dess veckotidning *Missionsbaneret*. Det som studeras är framför allt hur tidningen framställer den kristna ungdomen. Avhandlingen analyserar den rådande ungdomskulturen i samhället i relation till den kristna moralen och omvändelsen.¹⁸

Även om en hel del alltså skrivits om baptismen, om psalm- och församlingssång inom olika samfund och om baptistisk ungdom har jag inte funnit någon forskare som studerat sångtexternas framställning av ett gott kristet liv och kopplat detta till ett åldersperspektiv. Inger Selander är den som kommer närmast med sin extensiva hymnologiforskning, men hennes litteraturhistoriska perspektiv skiljer sig från mitt valda perspektiv. Även Sune Fahlgrens omfattande forskning kring den svenska baptismen och dess församlings- och gudstjänstliv tangerar mitt område, men hos honom ligger fokus på sångens funktion som praktik och inte på sångtexterna. Det är sångtexterna och vad de uttrycker som ligger i fokus för min undersökning, som därmed kommer att fylla en lucka i vår kunskap om hur det ideala livet i Kristi efterföljd framställdes för en svensk baptist i början av 1900-talet, genom den flitigt använda sångboken *Psalmisten*.

¹⁴ Selander 1980, s. 58-61.

¹⁵ Selander 1996.

¹⁶ Selander 2008.

¹⁷ Lagergren 1989, s. 39.

¹⁸ Wenell 2015.

Disposition

Denna undersökning har en tematisk disposition. I inledningskapitlet presenteras bakgrunden och förutsättningarna för undersökningen. Där återfinns rubrikerna syfte och frågeställning, material, metod och teoretiskt perspektiv samt forskningsläge som presenterar tidigare forskning inom områdena baptismen i Sverige, frikyrkligt gudstjänst- och fromhetsliv och hymnologi.

I kapitel 2 redovisas analysen av hur bilden av ett gott liv i Kristi efterföljd kommer till uttryck i de undersökta sångtexterna. Analysen presenteras utifrån tre olika kategorier som kopplas till de eftersträvansvärda ideal som framkommer vid läsningen av texterna. De tre kategorierna är ”Att leva sitt liv i Kristi efterföljd”, ”Att leva sitt liv fritt från synd och bortvänt från världen” samt ”Den stridande kyrkan”. Resultatet av dessa tre kategorier sätts sedan i relation till synen på livet efter detta. Kapitlet avslutas med att det tidigare presenterade analysmaterialet relateras till åldersperspektivet.

I kapitel 3 sammanfattas resultatet som presenteras i kapitel 2 och diskuteras vidare. Undersökningen avslutas sedan med en bibliografi.

Kapitel 2 Ett liv i Kristi efterföljd

I detta kapitel presenteras hur ett liv i Kristi efterföljd framställs och problematiseras i *Psalmisten* 1928. Tre underfrågeställningar ligger till grund för strukturen i kapitlet: vilka eftersträvansvärda ideal som betonas, vilka konsekvenser det goda livet får i relation till livet efter detta samt eventuella skillnader utifrån ett åldersperspektiv.

Av de 773 sånger som återfinns i *Psalmisten* 1928 har 65 sånger valts ut och analyserats i denna undersökning. Nyckelorden som presenterades under material, metod och teoretiska perspektiv i kapitel 1 har använts som en hjälp för att sälla i urvalet.

Under arbetet med att analysera det utvalda materialet i förhållande till huvudfrågeställningen och underfrågeställningarna har tre kategorier utkristalliserats. Dessa tre kategorier representerar var och en ett eftersträvansvärt ideal för den som vill leva ett gott liv i Kristi efterföljd enligt en baptistisk självförståelse. Till varje kategori kan även ett flertal av de nyckelord som presenterats tidigare knytas.

De tre kategorierna handlar om att leva ett liv utan synd och utan det världsliga, att följa Jesus och leva sitt liv i Kristi efterföljd samt idealet som kopplas till den stridande kyrkan. Under några av kategorierna kommer jag att resonera kring vilken rubrik som de utvalda sångerna är placerade under i *Psalmisten*. Rubrikerna har inte styrt urvalet av sånger, men de är intressanta för att besvara underfrågeställningen om vilken baptistisk självförståelse som kommer till uttryck.

Avslutningsvis i kapitlet presenteras hur sångtexterna relaterar till livet efter detta respektive åldersperspektivet.

”Har du mod att följa Jesus, vad det än må kosta dig?” – Att leva sitt liv i Kristi efterföljd

Har du mod att följa Jesus,
Vad det än må kosta dig?
Har du mod, när världen hånar
Och till motstånd reser sig?
Har du mod att bli en kristen
Och ta steget riktigt ut?¹⁹

Att följa Jesus, vad det än må kosta, är ett tema som återfinns genomgående i *Psalmisten*. Bland kategorierna av ideal skulle man kunna se det som ett paraplybegrepp, under vilket alla de andra kategorierna kan inordnas. Därför presenteras också det idealet först i detta kapitel, därefter följer de övriga.

Att följa Jesus är ett centralt tema inom kristendomen och kan härledas till orden som Jesus själv säger och som finns att läsa bland annat i Matteusevangeliet. Där möter Jesus fiskarna och

¹⁹ Sång 250, vers 1-2.

bröderna Simon Petrus och Andreas vilka han kallar med orden ”Kom och följ mig. Jag ska göra er till människofiskare”.²⁰

Det är ett mycket stort antal sånger som på ett eller annat sätt säger något om detta ideal och/eller uppmanar till efterföljd. Det finns också med som en rubrik i *Psalmistens* innehållsförteckning; under avsnittet ”Det kristliga livet” finner vi rubriken ”Jesu efterföljelse” som innehåller arton sånger. Antalet sånger som talar om detta ideal är dock långt fler än vad som återfinns under denna rubrik och de går att finna under flera olika avsnitt i sångboken.

Livet i Kristi efterföljd är dock inte helt enkelt, om vi ska lyssna till sångtexterna. Det krävs såväl mod och styrka som tro och lydnad. Det talas om strid och lidande för Jesu skull, men även om den seger som ska vinnas en dag. Detta ideal – om att vara den kristna kämpan och en del av den stridande kyrkan – analyseras vidare i avsnittet ”Den stridande kyrkan”.

Ett sätt att se hur efterföljd är ett centralt och genomgående tema i *Psalmisten* är att se vilka ord som används frekvent för att beskriva livet. Vägen är ett av dessa ord som återkommer ofta. Det handlar om att välja den rätta vägen, att Jesus går före på vägen och de kristna får följa i hans fotspår, och det talas om livets väg. Kopplingen mellan vägen och Jesus går att hämta från Johannesevangeliet där Jesus talar om sig själv: ”Jag är vägen, sanningen och livet”.²¹

Kopplat till vägen som begrepp är också att en hel del transporttermer används, liksom att livet talas om som en resa – med målet att uppnå frälsning och ta sig till (det bättre) livet efter detta. Det talas också om en vandring på livets stig och hur Jesus leder de kristna på den rätta stigen.

Jesus, du oss förelade
Lämna allt och följa dig,
O, så må vi följa glade Dig, o Jesus endast dig!
Du allena, Du allena Leder oss den rätta stig.²²

O, hur stort att lyda Jesus uti unga år,
Att få vandra på hans viljas stig!
Uti trofast kärlek varje stund han med mig går,
Tröstar, stödjer, uppehåller mig. [...] ²³

Viktigt att påpeka när det handlar om att leva i Kristi efterföljd är att det genomgående karaktäriseras av en frivillighet. Det framställs som ett aktivt frivilligt val att följa Jesus på livets väg. Följande citat är hämtat från sång 510 som i *Psalmisten* placerats under rubriken ”Dop och nattvard”. Texten visar här tydligt på att det handlar om just ett aktivt, frivilligt val. Jesus erbjuder och uppmanar den kristne till att komma i vers 1. Det ställs inga krav i övrigt; ”komme blott och tage fritt” och erbjudandet innefattar även ett borttagande av ”syndabördan”. I vers 2 svarar den kristne med en uttrycklig vilja; ”jag vill komma, jag vill taga”.

²⁰ Matt 4:19.

²¹ Joh 14:6.

²² Sång 503, vers 1.

²³ Sång 577, vers 2.

1. Kommen, tagen, äten, dricken, Manar Jesus, huld och god,
Ty för eder har jag givit Min lekamen och mitt blod!
Den där hungrar, den där törstar, Komme blott och tage fritt!
Den som trycks av syndabördan, Kan hos Jesus bli den kvitt.
2. Jag vill komma, jag vill taga, Gode Herre, Jesus Krist, [...] ²⁴

Detta val är något som helst ska ske tidigt i livet, medan det ännu finns tid. Att välja medan tid fortfarande finns, innan det är för sent, är något som ligger mycket i fokus i de sånger som placerats under rubriken ”Ungdomssånger”. Därifrån är nedanstående citat hämtat. Innehållet och framställningen i ”ungdomssångerna” presenteras och diskuteras vidare under avsnittet ”Åldersperspektivet”.

1. Gud, i mina unga dagar Lär mig alltid tjäna dig,
Göra det, som dig behagar, Städe gå på livets stig!
Lär mig bygga all min ro På din nåd och Kristi tro,
Så att, vad mig än må hända, Intet mig från dig kan vända!
3. Som den unga björk i skogen Växer frisk i sommarregn,
Låt mig växa, ren och trogen, I ditt hulda fadershägn!
Och när stormar skaka mig, Låt mig fäste ha i dig
Och mig hålla vid det ena: Att dig älska, frukta, tjäna!
4. Låt mig aldrig dig förglömma Och i världen vilse gå,
Giv, att jag ditt ord må gömma Och din vilja göra må!
Låt ej världens hot och hån Draga mig ifrån din Son
Och min barndomstro förstöra! Herre Gud, mig värdes höra! ²⁵

Denna väg genom livet är dock inte alltigenom enkel och ofarlig; den kan innehålla både stup och klyftor att falla utför. Även när det gäller denna aspekt sticker just ”ungdomssångerna” ut vid genomläsningen. Texterna antar en starkt varnande ton.

1. I ungdomens rosiga, leende vår, När världen dig tjsar och lockar,
Hav akt på din väg och se till, vart du går, Se till, vilka rosor du plockar!
2. Hav akt på din väg, att den icke en dag I mörker förrädiskt må stupar!
Ack, farorna äro av tusende slag, Och klyftorna äro så djupa! ²⁶

1. Låt synden ej råda, För frestelsen fly,
Var seger dig hjälper Att vinna en ny!
Mot lustarna vaka Och strid som en man;
Se stadigt på Jesus, Dig seger ger han!
2. Fly onda kamrater, Mot synd var på vakt,
Guds namn håll i vördnad, Han därpå ger akt!
Gör allting med allvar, Var vänlig och sann;
Se stadigt på Jesus, Dig seger ger han! ²⁷

Båda de ovanstående citaten är hämtade från sånger som placerats under rubriken ”ungdomssånger”. Här återfinns teman som handlar om efterföljd; ”hav akt på din väg” samtidigt

²⁴ Sång 510, vers 1-2.

²⁵ Sång 590, vers 1, 3-4.

²⁶ Sång 579, vers 1-2.

²⁷ Sång 593, vers 1-2.

som de varnar de unga för världens lockelser och syndens frestelse. Det handlar om att akta sig för förrädiska stup och djupa klyftor för att i stället stadigt se på Jesus.

En annan aspekt av att leva sitt liv i Kristi efterföljd kan innebära att söka efterlikna Kristus själv – *imitatio Christi* – liksom lärjungarna gjorde. Begreppet *imitatio Christi* kan dels syfta på Jesu efterföljd i en snäv mening, det vill säga så som lärjungekretsen faktiskt levde tillsammans med Jesus på jorden. Det handlar om att dela Jesu liv inklusive kringvandrande, fattigdom, att vara utan familj och att dela uppdraget att sprida evangeliet. Det har ofta inspirerat till en asketisk livsstil. I en vidare mening – och vad som är relevant här – syftar *imitatio Christi* på ett sätt att leva som gäller alla kristna i sina respektive församlingar.²⁸ Inspiration till *imitatio Christi* hämtas från Markusevangeliet där Jesus säger ”Om någon vill gå i mina spår måste han förneka sig själv och ta sitt kors och följa mig.” Även i Matteusevangeliet talar Jesus om att ”ta korset”.²⁹ Denna symbolik – att ta korset – återkommer i flera sånger i *Psalmisten*.

Ytterligare en aspekt av begreppet (efter-)följa är att fly. Som titeln på denna undersökning uppmanar läsaren/sångaren: ”Till Herren fly om du vill sällhet vinna”.³⁰ Det går att fly till något eller fly från något. Här kan tänkas att läsaren/sångaren uppmanas att fly till Herren (Gud) för att finna salighet och lycka. Underförstått även att fly från något, i det här fallet det världsliga och det syndiga, för att istället välja att följa Jesu väg. I det ovanstående citatet från sång 593 handlar det om att fly (från) såväl frestelsen som onda kamrater för att istället fly till Jesus som ger seger.

Sammanfattningsvis kan sägas att sångerna uttrycker att det inte är en helt enkel sak att leva sitt liv i Kristi efterföljd och uttryckligen följa i Jesu fotspår. Det krävs såväl mod och styrka som tro och lydnad. Detta ideal finns som en genomgående röd tråd – ett övergripande tema – genom hela *Psalmisten*, även om det kommer till uttryck på lite olika sätt i olika sånger. Det är helt enkelt en grundläggande förutsättning för att leva ett gott kristet liv och i förlängningen för att uppnå frälsning. Detta ideal beskrivs ofta i termer som kan knytas till väg och resa/vandring; det talas om ”livets vandring”, att vandra på ”livets väg” och att ”välja den rätta vägen”. Längs med den vägen gäller det även att se upp för förrädiska stup och klyftor – bilder för synden och det världsliga. Det är ett aktivt frivilligt val att välja den rätta vägen, liksom det är att fly till Herren och fly till Jesus.

”Fly mörkrets väg och vandra städs i ljuset!” – Att leva sitt liv fritt från synd och bortvänt från världen

Så lyft då blicken upp högt över gruset,
Fly mörkrets väg och vandra städs i ljuset!

²⁸ Luz 1994, s. 678-679.

²⁹ Mark 8:34, Matt 10:38.

³⁰ Sång 576, vers 3.

Se, vägen öppen är till fadershuset,
Snart är du hemma, Halleluja!³¹

Att leva ett liv utan synd, eller åtminstone så fritt från synd som möjligt, är något som betonas i flertalet av sångtexterna – varför det framkommer som ett av de eftersträvarvärda idealen. Detta kan även sägas vara det grundläggande idealet vilket sedan återspeglas i de andra kategorierna och idealen som presenteras vidare. Alla kategorier rör sig i varandra och samspelar med varandra, men idealet att leva ett liv så fritt från synd som möjligt förstås som grunden till ett gott kristet liv.

Vad som räknas in i begreppet synd – och i förlängningen vad det innebär att leva ett liv utan synd – går inte att utläsa endast från sångtexterna. Språket i texterna innehåller en mängd olika metaforer och ett rikt bildspråk. Metaforerna används ofta också i motsatspar, för att ytterligare belysa kontrasten liv - död, synd – frälsning, jämmerdalen – fröjdesalen, kamp och möda – frid och vila.

1. Jesu kära brud, Vill du målet hinna,
Vill du skåda Gud Och din krona vinna,
Red dig då till strid Här en liten tid!
2. Vet, du ej skall bo Här i jämmerdalen,
Vänta ingen ro Förr'n i fröjdesalen!
Kamp och möda här, Frid och vila där.³²

Ett annat centralt tema som återfinns bland sångtexterna är uppmaningen att vända sig bort från ”det världsliga”. Här, precis som när det gäller begreppet synd, framgår det inte helt klart vad det egentligen innebär. Någon tydlig beskrivning eller definition genom konkreta exemplifieringar av vad som menas med ”det världsliga” ges inte. Det ses snarare som ett allmänt uttryck för synden, lusten och köttet. Här kan det tänkas finnas en koppling till strävan efter en ”annanhet” – ett av de karakteristiska dragen inom frikyrkorörelsen. Det innebär en strävan efter att vara och representera ”något annat”, ofta i motsats till just det världsliga, synden och bortvändheten från Gud – något som var extra tydligt under frikyrkorörelsens framväxt. Skillnaden mellan det andliga och världsliga blev en dikotomi.³³

Detta ideal flätas tätt samman med det om ett liv utan synd. Det ”världsliga” och världen beskrivs och framställs som att det är synd(-igt). I en del sångtexter sätts i princip ett likhetstecken mellan världen och synden.

4. Salig den sin lust ej finner I vår världs fåfänglighet
Men av helig åtrå brinner Efter sann rättfärdighet,
Trängtar ifrån jordens grus Efter himmelskt liv och ljus;
Hans begär skall ej förvillas, Men hans trogna längtan stillas.
6. Salig den som ren och tuktig Uti ord och gärning är,
Den som, vaksam och gudfruktig, Segrar på sitt köttets begär.

³¹ Sång 275, vers 6.

³² Sång 274, vers 1-2.

³³ Fahlgren 2008.

Med ett samvet' utan fläck Skall hans ande, Gudi tack,
Dagligt helgas till den fröjden Att få skåda Gud i höjden.³⁴

Det handlar om att leva ”rent och tuktigt”, att sträva efter rättfärdighet och att motstå det som världen står för, nämligen lust, fåfänga och köttets begär. Saligheten och frälsningen är avhängigt detta. Även i texten nedan framkommer detta tydligt, samtidigt som det ger uttryck för en vilja och en strävan hos den kristna att få komma nära Herren, för ”blott där finns lycka”. Texten nedan ger uttryck för en längtan efter Jesus, som ett rop på hjälp, vilket också tydliggör att den kristna inte riktigt kan välja den rätta vägen utan den hjälpen.

1. Dyre Jesus, drag mitt hjärta
Ifrån världens flärd och strider;
Livet är så fullt av smärta,
Anden utav synden lider.
O, jag vill till dig mig sluta,
Komma dig, o Herre, nära, [...]
2. Blott hos dig finns verklig lycka,
Du allena frid kan giva,
Och från dig kan ingen rycka
Den som vill i dig förbli
Och en verklig kristen vara.
Du de dina städs skall leda
Lyckligt genom varje fara
Och i liv och död dem freda.³⁵

Likaså flätas det samman med idealet om att följa Jesus. Framställningen visar på hur sångtexterna uppmanar läsaren/sångaren att ”välja bort världen” och i stället ”följa Jesus”. Dessa två ställs alltså i klar motsats till varandra och verkar inte vara förenliga. Ett liv med både det världsliga och Jesus verkar inte vara möjligt för den som vill uppnå frälsning. Det handlar om att de facto stå vid ett vägskäl och välja den ena eller andra vägen. Detta vägskäl är avgörande och det är ett val som avkrävs den kristna människan, någon mellanväg finns inte.

Här, liksom då det handlar om att leva sitt liv i Kristi efterföljd, karaktäriseras de sånger som placerats under rubriken ”ungdomssånger” av en varnande och förmanande ton. Detta blir tydligt i sång 585 där läsaren/sångaren i sju verser uppmanas att välja bort det världsliga flyktiga och istället välja Jesus – det som är på riktigt och det som är beständigt. Jesus är en vän som ger lycka och frid och som ”rycker dig undan fördärvet i tid”.

1. Ungdom i världen, Lek ej den nådatid bort,
Glädjen i flärden, Nöjenas rus är så kort!
2. Allt för dig leker, Allt sätter hjärtat i brand,
Lockande smeker Världen med silkeslen hand.
3. Men hon bedrager Dig med sin tjugande list,
Och se, hon tager, Allting ifrån dig till sist.
4. Stanna då, kära, Stanna i dag för en vän,
Som vill dig lära, Huru han älskar dig än!
5. Han giver lycka, Han giver verklig frid,
Han vill dig rycka Undan fördärvet i tid.
6. Låt honom sluta Dig till sitt frälsarebröst,
Att du må njuta Frid av hans ljuvliga röst!
7. Ungdom i världen, Vakna i tid, vakna opp,
Lev ej i flärden, Stanna för Jesus ditt lopp!

Sammanfattningsvis är idealet att leva sitt liv fritt från synd och bortvänd från världen en grundläggande förutsättning för ett gott kristet liv. Utifrån enbart sångtexterna framgår det inte särskilt tydligt vad som innefattas i synden – för det krävs ytterligare kunskap om baptistisk teologi

³⁴ Sång 248, vers 4, 6.

³⁵ Sång 252, vers 1-2.

och bibelsyn. Ofta sätts dock ett likhetstecken mellan synden och det världsliga med alla dess frestelser. Karakteriserande är också strävan efter en annanhet – att vända sig bort från det världsliga, det som vi idag skulle kalla mainstream, och representera något annat. Att både följa Jesus och leva av det världsliga framstår inte som förenligt med varandra.

”Upp kristen, upp till kamp och strid!” – Den stridande kyrkan

1. Upp kristen, upp till kamp och strid! Med Andens kraft dig rusta Mot köttet och en farlig tid, Mot världen och dess lusta. Den ej med allvar kämpa vill. Han hörer ej den Herren till, Som seger oss beredde.
2. Här gäller liv, här gäller död; Och, vill du livet vinna, Så strid! I Gud, som striden bjöd, Du hjälpen ock skall finna. Men skyr du mödan feg och svag, Så förestår dig nederlag Och fångenskap och döden.
3. Tag tronens sköld, bind Andens svärd, O kristen, vid din sida, Och gå att så mot kött och värld Med heligt allvar strida! Den intill döden trofast är, Han en gång livets krona bär, Som Herren Jesus giver.³⁶

Att vara kristen, att följa Jesus och att leva ett gott kristet liv fritt från synden och det världsliga är ingen enkel sak. Av texterna i *Psalmisten* går det att utläsa att det är en ständigt pågående kamp. En kamp och strid som det är varje kristens sak att engagera sig i. Belöningen är frälsning och kommer med befrielsen det innebär att få vandra vidare till livet efter detta. Det poängteras även att segern ska komma en dag.

Sång 266 som citeras ovan visar tydligt på allvaret i denna kamp. Det gäller liv och död, och om du vill vinna livet så finns inget annat att göra än att strida. Det varnas för vad som händer den som inte vågar strida för trons skull; då väntar nederlag, fångenskap och död. Världen är vad som ska stridas mot och så ska göras ”med heligt allvar”. För den som följer detta väntar sedan belöningen; livets krona.

Begreppet ”livets krona” är hämtat från Nya testamentet och återfinns på två ställen. I Jakobs brev och Uppenbarelseboken står att läsa:

Salig är den man som är ståndaktig i frestelsen; ty när han har bestått sitt prov, skall han få livets krona, vilken Gud har lovat åt dem som älska honom.³⁷
Var trogen intill döden, så skall jag giva dig livets krona.³⁸

I Bibel 2000 är ”krona” utbytt till ”segerkrans”, men i 1917 års översättning – som var gällande då *Psalmisten* 1928 gavs ut – talas det om just ”livets krona”.

Två begrepp som ska uppmärksammas i relation till detta ideal för ett liv i Kristi efterföljd är *ecclesia militans* och *ecclesia triumphans*. *Ecclesia militans* – den stridande kyrkan – härrör från påven

³⁶ Sång 266.

³⁷ Jak 1:12.

³⁸ Upp 2:10.

Clemens V under 1300-talet som talade om hur alla kristna är en del av den stridande kyrkan i världen. Den stridande kyrkan blir en bild för att kämpa mot synder och frestelser; mot världsliga fiender som framträder i form av djävulen, köttet och världen.³⁹

Ecclesia triumphans – den triumferande kyrkan – är ett begrepp som också myntades av Clemens V och hör ihop med *ecclesia militans*. Den triumferande kyrkan är en bild för den himmelska gemenskap som utgörs av kristna som övervunnit de världsliga frestelserna. Efter döden får de uppleva himmelsk ära och fira kyrkans seger och framgång tillsammans med Gud och de heligas gemenskap.⁴⁰

Den stridande kyrkan i världen och den triumferande kyrkan i himlen är en genomgående röd tråd i *Psalmisten*. ”Strid, lidande och seger” återfinns som en egen rubrik under kategorin ”Det kristliga livet”. Det kan alltså tolkas som att striden, lidandet och så småningom segern är en del av livet för den som är kristen och väljer att leva sitt liv i Kristi efterföljd. Den stridande kyrkan kommer till uttryck i sångtexterna genom ett antal militära termer som är ofta förekommande:

banér	blod	eld
fana	feg	fienderna
framåt	fångenskap	hären
kamp	(livets) krona	nederlag
(strids-) rop	rusta	rustning
seger	sköld	strid
stridsman	svag	svärd
trofast	trumpet	vapen

I citatet nedan framkommer det tydligt att det är en kamp som behöver utkämpas; den kristne behöver ta korset för att vinna kronan. Även här återkommer begreppet ”livets krona”. Det, liksom andra varianter såsom ”segerkronan”, ”krona” eller ”krönt” återfinns i tio av de 27 sånger som placerats under rubriken ”Strid, lidande och seger”.⁴¹ Texten framställer även med tydlighet att det inte alltid är en enkel kamp; ”tron bevara trots all smälek”. I denna kamp framhävs mod och tapperhet som ett ideal, något att sträva efter.

1. Framåt , uppåt, Kristi stridsman, Fly ej undan, tag ditt svärd,
Låt dess egg bli skarp till seger Uti strid mot synd och värld!
Från den stora vita tronen Herren skådar hären sin,
Det är han, som dig befäller: Korset tag och kronan vinn!
2. Framåt, uppåt, verka, våga Allt för den, som dog för dig!
Gå mot fienderna modigt, Huru än de visa sig!
Se, från härlighetens höjder Helgonskaran skådar på, Och den höres till dig ropa:
Upp, att du må kronan få!

³⁹ Kowzan 2010, s. 531.

⁴⁰ Kowzan 2010, s. 531.

⁴¹ Sång 266-292.

3. Framåt, tills ditt lopp du ändat, Se på dem som gått förut!
Tron bevara trots all smålek, Tappert stå till stridens slut!
Framåt, uppåt, tills med seger Du får lägga vapnen ner,
Då din konung, Jesus, kommer Och dig livets krona ger!⁴²

Militära termer så som banér, fana, svärd och rustning är som sagt vanligt förekommande i dessa sånger. I sången ovan finns svärdet med, ofta benämns det även som ”Andens svärd”. ”Trons sköld” och ”evangelii rustning” är andra uttryck som används.⁴³ Alla dessa uttryck kan härledas till Paulus som talar om ”Guds rustning” i sitt brev till de kristna i Efesos. Paulus uppmanar där de kristna till att ikläda sig Guds rustning, gripa ”frälsningens hjälm och Andens svärd” samtidigt som de ständigt ska ”hålla trons sköld” framför sig.⁴⁴

Även om det är en svår och långvarig kamp att vara en del av den stridande kyrkan, så är det inte en kamp utan belöning. Segervissheten går att utläsa i texterna; dagen ska komma då segern är vunnen – då den kristne (som levt ett gott liv i Kristi efterföljd) blir en del av *ecclesia triumphans*, den triumferande kyrkan.

1. Bida blott, bida blott! Allt blir genom Herrens godhet gott:
Tåresåden – glädjeskörd, Trones bön förvisso hörd.
Ack, för ett i blodet tvaget hjärta Vad är denna tidens korta smärta!
Bida blott, Bida blott!

2. Kamp och strid, kamp och strid Bytas snart i segens ljuva frid.
Vad som mest dig tryckte här, Skall ur harpan locka där
Renaste och högsta lovsångstenen, När förklarad sist du står för tronen.
Bida blott, bida blott!

3. Glatt framåt, glatt framåt! Snart för evigt stillas all din gråt.
Några steg ännu, och så Tröttad fot med lust skall stå
På de ljusa, sälla Sions höjder.
Där all nöd förbyts i högsta fröjder:
Bida blott, bida blott!⁴⁵

Noterbart är att i sången ovan, liksom i flera andra, glorifieras döden och talas om som en seger, en befrielse och något att sträva mot. Ett mål att uppnå, under förutsättning att det jordiska livet varit ett gott sådant i Kristi efterföljd. Det är en förutsättning för att uppnå frälsning och få vara en del av den himmelska gemenskapen och den triumferande kyrkan i himlen.

Sammanfattningsvis kan sägas att det är en ständigt pågående kamp att vara kristen. Det är också en kamp som gäller liv och död och det går inte att välja bort den för den som vill uppnå frälsning. Belöningen för kampen är dock stor och läsaren/sångaren förvissas om att segern ska komma en dag. För den som tar korset och blir en del av kampen väntar segerkronan och livets krona. *Ecclesia militans* – den stridande kyrkan – och *ecclesia triumphans* – den triumferande kyrkan – är bilder som kan användas för att beskriva denna kamp på jorden och det som väntar i himmelen.

⁴² Sång 269.

⁴³ Sång 266, vers 3; 267, vers 2.

⁴⁴ Ef 6:11-17.

⁴⁵ Sång 282.

”Saliga de, som ifrån världens öden somna i Jesu Kristi tro i döden!” – Om livet efter detta

1. Saliga de, som ifrån världens öden Somna i Jesu Kristi tro i döden!
Herren skall föra deras själ ur nöden Hem till sin glädje.
2. Dem skall ej dödens mörker mer förskräcka, Dem skall Guds frid i graven övertäcka.
Kristus, Guds son, skall dem en gång uppväcka, Evtigt förklara.
3. Gråt icke, hjärta! Herren torkar tåren. Se, han är nära, tager uppå bären:
Döde, stå upp! Då läkas bittra såren; Kristus är livet.
4. Pris vare dig, att hoppet är oss givet, Att ock vårt namn i livets bok är skrivet;
Pris vare dig, uppståndelsen och livet, O Jesus Kristus!⁴⁶

En av de fördjupande frågeställningarna för denna undersökning handlar om vilka konsekvenser ett gott liv i Kristi efterföljd får i relation till livet efter detta. Eskatologi – som handlar om vad som ska ske på den yttersta dagen då domen faller, men även vad som sker med den enskilde efter döden – är ett centralt tema inom flera olika religioner och livsåskådningar. Så även inom baptismen. Synen på livet efter detta för den enskilda kristna människan kan sägas knyta ihop det som tidigare presenterats i denna undersökning. Det visar på den yttersta konsekvensen av hur det goda livet i Kristi efterföljd har levt.

Många av de sånger som talar om olika aspekter av eskatologi – om frälsning, himmel och vad som ska hända ”sedan”, i livet efter detta – återfinns under rubriken ”Jesu efterföljd” i *Psalmisten* 1928. I min undersökning har jag som tidigare nämnts varit noggrann med att inte låta min analys styras allt för mycket av de angivna rubrikerna i *Psalmisten*. Utifrån den fördjupande frågeställningen om baptistisk självförståelse är det dock intressant hur sångbokskommittén valt att tematisera och kategorisera sångerna utifrån de givna rubrikerna. En annan intressant rubrik i sammanhanget är ”Frälsningen i Kristus” och underrubriken ”Frälsningens grund”, varifrån följande sång är hämtad:

1. Om någon mig åtsporja vill Min grund till salighet, Om intet mer behövs därtill, Som man bör hava med, Förutom Jesu blod och sår, Som man så ofta höra får, Jag svarar då: Min grund är god, Den heter Jesu blod.
2. Det är den fasta klippegrund, Som evigt skall bestå, Ja, ock uti min sista stund Jag vilar tryggt därpå. Och när jag hän från världen går, Så sjunger jag om Jesu sår, Och Lammets blod är nyckelen Till själva himmelen.⁴⁷

Som presenterats i tidigare avsnitt finns det några tydliga ideal att förhålla sig till för att leva ett gott kristet liv enligt sångtexterna i *Psalmisten* 1928. Det handlar om att följa Jesus, att leva ett liv fritt från synd och bortvänt från världen och det handlar om att stå upp för sin tro och vara en del av den stridande kyrkan. Det är vad den kristna människan kan göra på egen hand. Utifrån sångtexten ovan är det dock tydligt att det inte räcker hela vägen ändå; det är Jesus som är frälsningen. Jesu korsfästelse och död – ”Jesu blod och sår” ovan – är en förutsättning för frälsningen och utgör nyckeln till himlen.

⁴⁶ Sång 746.

⁴⁷ Sång 176.

1. Friad från lagen, frälsning jag funnit, Jesus har dött, förlossning jag vunnit. Alla ha syndat, ingen är ren, Kristus har köpt oss var och en. Var och en, o syndare, tro det! Var och en, o broder, tag mot det! Håll dig till korset, där blir du ren, Kristus har köpt oss var och en!
2. Fria vi äro, intet fördömer, Jesus, som frälst oss, aldrig oss glömmet, Hjälp han oss ger från synder och men, Kom, han vill frälsa var och en! Var och en, o syndare, tro det! [...]
3. Tänk, huru stort, Guds barn sig få kalla! Ständigt han skyddar oss från att falla. Döda vi voro – leva igen, O, vilken nåd för var och en! Var och en, o syndare, tro det! [...]⁴⁸

Här kliver nåden fram. I de tidigare avsnitten har sånger presenterats som fokuserar på vad människan gör, vilket också har varit det främsta fokuset för denna undersökning, men här lyfts Jesu offergärning fram och vad det innebär för de troende – nämligen att Jesus Kristus frälst och köpt dem fria från synd. Just friheten och befrielsen från syndens (och djävulens) bojor lyfts fram i samband med frälsningen. I följande exempel blir två aspekter tydliga; att Jesus är en förutsättning för frälsning och vad som blir konsekvensen för den som inte följer i hans spår. Här tydliggörs även Andens roll som vägledare och som någon som ger kraft:

1. Jag behöver dig, o Jesus, Ty jag har blott synd i mig, [...]
Se, ditt dyra blod allena Kan mig ren från synden två,
Blott din Ande kraft mig giver Att den rätta vägen gå.
2. Jag behöver dig, o Jesus, Ty jag arm och fattig är. [...]
Jag behöver, att du leder Mig uti din sannings ljus,
Eljest far jag vill och hinner Aldrig till min Faders hus.⁴⁹

En intressant aspekt att undersöka när det handlar om ett eskatologiskt perspektiv är vad sångtexter som används i livets slutskede och vid begravning säger om livet efter detta. Några exempel som hämtats från kategorin ”Vid särskilda tillfällen” och rubriken ”Begravning”:

Jag går till himlen, var jag går, Om Jesus blott jag följer; Min själ av honom kronan får, Då graven stoftet höljer. Jag gör ett saligt val. Igenom dödens dal Min gång är trygg i Jesu spår. Jag går till himlen, var jag går.⁵⁰

1. Slutad är striden, seger har du vunnit Och uti friden evig vila funnit. Kort var väl tiden, hastigt den förrunnit, Kommer ej åter.
5. Snart skall mähända ock din resa sluta, Hem får du vända och ditt huvud luta Till Jesu hjärta, sabbatsvilan njuta Hemma hos Herren.⁵¹

De sälla, som Herren har hämtat till sig, De hava nu gått till Guds himmel,
De längta ej åter till törnbeströdd stig, Till världen, dess oro och vimmel.
Nu vila de ut i de saligas ro Och hava det bättre, än vi kunna tro,
I hemmet, där allt är fullkomligt.⁵²

Här blir det åter tydligt, som nämnts tidigare, att döden ses som en befrielse från ”världens oro och vimmel”, en vila och ett mål att sträva mot under vandringen på den ”törnbeströdda stigen”.

⁴⁸ Sång 181.

⁴⁹ Sång 186, vers 1-2.

⁵⁰ Sång 743, vers 2.

⁵¹ Sång 744, vers 1, 5.

⁵² Sång 747, vers 1.

Det talas också om att komma ”hem till Gud” och hem till fadershuset, något som kan tolkas som trösterikt, kanske framför allt för de anhöriga som är läsarna/sångarna i det här fallet. I begravningssångerna talas det heller inte längre om vad som ska göras – det är ju redan gjort – utan vad som kommer. De uttrycker lugn och förtröstan.

Sammanfattningsvis framkommer det relativt tydligt vilka konsekvenserna för livet efter detta blir för den troende. Den som lever sitt liv i Kristi efterföljd med allt vad det innebär av strid och kamp, att välja den rätta vägen och välja bort det världsliga uppnår seger och frälsning. För den som inte väljer att leva i Kristi efterföljd blir konsekvensen också tydlig; den går vilse på vägen och hinner inte till fadershuset.

Förutom de ideal som den kristne förväntas leva efter så poängteras även nåden och Jesu offergärning. Utan Jesu korsfästelse och död så skulle inte någon människa kunna bli frälst, den är en förutsättning. Döden omtalas också som något som är värt att sträva mot, det är en befrielse från det tunga jordelivet och målet är att få komma hem till Gud – till fadershuset.

”I ungdomens rosiga, leende vår” – Ålderspsepektivet

1. I ungdomens rosiga, leende vår, När världen dig tjuvar och lockar, Hav akt på din väg och se till, vart du går, Se till, vilka rosor du plockar!
2. Hav akt på din väg, att den icke en dag I mörker förrädiskt må stupa! Ack, farorna äro av tusende slag, Och klyftorna äro så djupa!
3. Ack, glädjen i världen är flyktig och kort, Och hastigt sin tjusning den mister, Likt rosen, vars blad av en fläkt föras bort, Likt bubblan, som glänser och brister!
4. Men glädjen i Herren är evig och sann, En ros, vilkens blad icke falla, Vål dig, om i ungdomen redan du fann Den skönaste rosen bland alla.⁵³

Ålderspsepektivet är ett övergripande perspektiv i denna undersökning och en av de fördjupande frågeställningarna handlar om huruvida det går att se några skillnader i hur det goda livet i Kristi efterföljd framställs utifrån just ålder, och hur dessa skillnader i så fall ser ut. Det är inte möjligt utifrån materialet och undersökningens avgränsning att kartlägga hela livet och alla dess åldrar, varför några nedslag görs. Förutom att en sådan omfattande kartläggning skulle bli ett alltför stort material för omfånget av denna undersökning, så säger materialet oss inte så mycket om vissa delar av livet.

De åldrar i livet, eller livsepoker, som materialet behandlar och som jag kommer behandla här är barndomen, ungdomen och livets slutskede. Barndomen och ungdomen representeras tydligt i *Psalmisten* genom att ha egna kategorier i innehållsförteckningen – ”barnsånger” och ”ungdomssånger”. Ålderdomen och livets slutskede representeras genom kategorierna ”livets förgänglighet” (sång 671-674) och ”vid begravning” (sång 743-747).

⁵³ Sång 579.

Under rubriken ”barnsånger” samlas åtta sånger som talar om hur församlingen och de troende ska förhålla sig till barnen. Flera av texterna hämtar inspiration från den välkända evangelietexten om Jesus och barnen; ”Låt barnen komma hit till mig och hindra dem inte: Guds rike tillhör sådana som de”.⁵⁴ Ett tydligt exempel är sång 610:

1. Låt barnen komma, ljuder än Så ömt och milt från barnens vän,
Han öppnar famnen för de små Och söker deras hjärtan få.
2. Låt barnen komma hit till mig, Så talar Jesus innerlig,
Då än i dag med sorg han hör, Att någon dem ett hinder gör.
3. Se, himmelriket hör dem till, Och Jesus dem välsigna vill.
Han sluter dem intill sitt bröst, Där höra lammen herdens röst.⁵⁵

Ett problem med kategorin ”barnsånger” i relation till denna undersökningens syfte och frågeställning är att texterna snarare riktar sig till de vuxna som finns kring barnen, än till barnen själva. Detta exemplifieras i sång 613: ”Samla dem alla, samla dem alla, Samla till Jesus de små!”. De presenterar alltså inte ett barnperspektiv, vilket hade varit önskvärt och intressant. Därför har jag valt att inte heller analysera barnsångerna vidare.

Ytterligare några sånger återfinns under andra kategorier som talar om ”barn”, men då i betydelsen ”Guds barn” – oavsett ålder – och inte barn som en ålderskategori. En tänkbar förklaring till detta kan vara att baptister praktiserar troendedop och inte barndop, varför det kan tänkas att barnen behöver ledas på vägen till dess att de är mogna att ta ett beslut om troendedop.

En kategori som desto tydligare relaterar till åldersperspektivet är ”ungdomssånger”. I denna kategori återfinns de sånger som tydligast träder fram och sticker ut från mängden, utifrån ett åldersperspektiv. Under denna kategori finns 37 sånger – en relativt stor del av *Psalmistens* innehåll.⁵⁶ Gemensamt för dem är att de antar en varnande och förmanande ton. Det talas om hur ungdomen ska akta sig för världen, se upp med vad de väljer och inte låta sig lockas av vad som helst.⁵⁷ Just tonen i språkbruket och det kraftfulla ordvalet är vad som sticker ut i denna kategori.

1. Herre, led din unga skara, Den ifrån allt ont bevara – Andens kraft och visdom giv! Oss förläna
Dig att tjäna, Helga dig vårt hela liv!
2. Världen lockar sinnen unga, Brist och skuld dem snart betunga, Om ej du om hjärtat rår. Lyft
vårt öga Mot det höga, Mot det mål oss förestår!⁵⁸

Förutom den varnande tonen och uppmaningar om att akta sig, så framkommer även ett tidsperspektiv; det är bråttom att välja rätt väg. Det finns ingen tid att förlora då det handlar om att välja ett liv i Kristi efterföljd och bli en del av kampen i den stridande kyrkan.

⁵⁴ Mark 10:14.

⁵⁵ Sång 610, vers 1-3.

⁵⁶ Sång 572-608.

⁵⁷ Se till exempel sång 579 som citeras i inledningen av detta avsnitt.

⁵⁸ Sång 600, vers 1-2.

1. Ungdom i världen, Lek ej din nådatid bort, Glädjen i flärden, Nöjenas rus är så kort!
2. Allt för dig leker, Allt sätter hjärtat i brand, Lockande smeker Världen med silkeslen hand.
7. Ungdom i världen, Vakna i tid, vakna opp, Lev ej i flärden, Stanna för Jesus ditt lopp!⁵⁹

Framåt, framåt, du unga skara, Framåt i Jesu helga spår!
 Han varje dag skall med dig vara, Din fiende han nederslår.
 Ej någon feget ur ledet vike! Framåt en var med tappert mod
 För Herren och hans helga rike, En Jesu Kristi stridsman god!⁶⁰

Att ett så stort antal sånger riktar sig så tydligt till ungdomar kan möjligen ha en förklaring i det fokus som låg på ungdomen i början av 1900-talet. Ungdomen och ungdomsbegreppet stod i fokus och stod inför förändring, som nämnts tidigare i introduktionskapitlet. Inom Svenska Baptistsamfundet gjordes även en satsning på just ungdomsverksamhet under slutet av 1920-talet. Detta som en reaktion på ett kraftigt minskat deltagarantal i söndagsskolan.⁶¹

De sånger som talar om ålderdomen återfinns som nämnts framför allt under två kategorier: ”livets förgänglighet” och ”vid begravning”. Tillsammans står de för nio sånger – det vill säga inte så många i förhållande till ungdomssångerna. Om ungdomssångerna talar om att skynda sig och vara aktsam på sin väg, så talar sångerna under kategorin ”livets förgänglighet” om hur tiden snart är slut.

1. Uret slår, tiden går, Snabbt försvinna de korta år. Vårens fågning snart flytt sin kos, Snart är vissnad var sommarns ros. Hastigt de fly, våra år.
2. Uret slår, Tiden går, Mänskan över dess flykt ej rår; Huru här du har nyttjat den, Tecknat står uti himmelen, Snart du för domaren står.
3. Uret slår, Tiden går, Verka, bed i din ungdoms vår! Snart är ändad din levnadsdag, Snart du träffas av dödens slag, Timman den sista här slår.
4. Uret slår, Tiden går, Snart din brudgum för dörren står, Är blott Kristus din högsta skatt, Har du vakat den mörka natt, Lönen av honom du får.⁶²

Här refereras åter till ungdomen – ”ungdomens vår” – och att det finns en tidsaspekt. Det gäller att hinna välja rätt väg, dels innan människans livstid tar slut, dels innan dagen då Jesus återkommer. Ungdomen beskrivs ofta som ”våren” medan livets slutskede omtalas som ”hösten”. Karakteristiskt för sångerna samlade under kategorin ”livets förgänglighet” är att de syftar framåt, mot livet efter detta. Begravningsångerna beskriver en mer definitiv ton; det (jordelivet) är klart och avslutat.

Slutad är striden, seger har du vunnit Och uti friden evig vila funnit. Kort var väl tiden, hastigt den förrunnit, Kommer ej åter.⁶³

⁵⁹ Sång 585, vers 1-2, 7.

⁶⁰ Sång 596, vers 1.

⁶¹ Lagergren 1989, s. 39.

⁶² Sång 671.

⁶³ Sång 744, vers 1.

Här konstateras att tiden var kort, nu är den slut och kommer inte åter. Den avlidne är inte längre en del av den stridande kyrkan – *ecclesia militans*. Striden är avslutad, segern vunnen och nu väntar en evig vila. Som presenterats under avsnittet om det livet efter detta så uttrycker begravningssångerna ett lugn och en förtröstan, kanske främst för de anhöriga som är målgruppen i just den situationen.

Sammanfattningsvis kan sägas om åldersperspektivet att det möjliggör nedslag vid några tillfällen genom livet. Materialets och denna undersöknings begränsningar gör det svårt att kartlägga hela livet utifrån detta perspektiv. Barnperspektivet är en intressant aspekt, men eftersom sångerna i den kategorin snarare riktar sig till vuxna och talar *om* barn i stället för *till* barn, kommer inte själva barnperspektivet fram.

En ålder som framställs desto tydligare är ungdomen. Karakteristiskt för ungdomssångerna är den varnande och förmanande tonen, det kraftfulla språket; att ungdomar uttryckligen ska akta sig för vilka rosor de plockar och vilka kamrater de väljer. Det finns en tidsaspekt också – det gäller att skynda sig att följa Jesus och ansluta sig till den kristna skaran och kampen. Tidsaspekten finns även vad beträffar ålderdomen, men då talas det om att tiden går mot sitt slut. Sångerna som kan knytas till ålderdomen talar främst om livet efter detta.

En aspekt som behöver lyftas fram i relation till åldersperspektivet är vad som händer med resten av livet. Vad som sägs om den kristne som är mitt i livet; vuxenlivet och medelåldern. Sångtexterna säger inte något uttryckligen om detta, åtminstone inte lika tydligt som när det gäller ungdomen eller i livets slutskede. Det betyder inte att denna ålderskategori är ”bortglömd” på något sätt. I stället framträder en mer allmängiltig uppmaning till de som befinner sig mitt i livet. Den uppmaningen handlar om att vara en del av *ecclesia militans* – den stridande kyrkan. Den uppgift som det är upp till varje enskild kristen att utföra.

Kapitel 3 Sammanfattning och diskussion

Den övergripande frågeställningen för denna undersökning handlar om att se hur sånger ur *Psalmisten* 1928 framställer och problematiserar ett liv i Kristi efterföljd. Till hjälp för att besvara detta och fördjupa förståelsen har fyra underfrågeställningar använts:

- Vilka eftersträvansvärda ideal betonas i *Psalmisten* 1928?
- Vilken baptistisk självförståelse ger sångtexterna uttryck för?
- Vilka konsekvenser får detta goda kristna liv i relation till livet efter detta?
- Skiljer sig beskrivningarna av vad det innebar att leva ett gott kristet liv sett ur ett åldersperspektiv – och i så fall hur?

De eftersträvansvärda ideal som utkristalliserat sig vid analysen av materialet har sammanställts i tre kategorier, som redovisats i kapitel 2. Dessa är att leva sitt liv i Kristi efterföljd, att leva sitt liv fritt från synd och bortvänt från världen samt den stridande kyrkan. Dessa tre ideal hör ihop med varandra och går in i varandra, de är alla en del av ett kristet liv – som är något komplext.

Att leva sitt liv i Kristi efterföljd och som en god kristen är inte en helt enkel sak. Det framkommer att egenskaper som mod, styrka och tapperhet behövs. Valet att följa Jesus är en grundläggande förutsättning för att leva ett gott kristet liv och i förlängningen nå frälsning. En annan grundläggande förutsättning för detta är att leva sitt liv fritt från synd och bortvänt från världen med alla dess frestelser och lockelser.

De världsliga frestelserna likställs ofta med synden och är något som de troende ofta och starkt uppmanas att hålla sig ifrån. Att leva ”av världen” och samtidigt följa Jesus framställs inte som förenligt, snarare framställs de två valen som en dikotomi. Det är antingen svart eller vitt, någon gråskala i detta finns inte. Detta kan kopplas till den strävan efter en annanhet – att stå för något annat än det som är mittfåran – som var karakteristisk för väckelserörelsen.

Det tredje idealet handlar om att vara en del av den stridande kyrkan – *ecclesia militans*. Det är en ständigt pågående kamp att vara kristen, en kamp på liv och död som det är upp till varje kristen att gå in i. Belöningen som ges den dag då segern kommer är dock stor – livets krona och att få bli del av den triumferande kyrkan i himlen. Sammanfattningsvis kan alltså sägas att det är något radikalt att vara kristen. Det är något livsomvälvande som får konsekvenser, både i detta livet och i nästa.

Radikaliteten i att vara kristen sammanfattar den baptistiska självförståelse som de undersökta sångtexterna ger uttryck för. Tydligast är att de ser sig som en del av den stridande kyrkan på jorden, som har till uppgift att kämpa för att sprida evangeliet, få människor att vakna (väckelserörelsen) och ställas inför ett val där de uppmanas till att aktivt välja den rätta vägen innan det är för sent – innan Jesus kommer åter. I och med att rubriken ”strid, lidande och seger” är placerad under kategorin ”det kristliga livet” – tillsammans med ”Jesu efterföljelse”, ”helgelse” samt ”trygghet,

glädje och förtröstan” – kan det tolkas som att denna kamp och strid är en oundviklig del av livet som kristen.

Livet i Kristi efterföljd får konsekvenser i relation till ett liv efter detta, det står klart. Likaså för den som väljer att inte leva i Kristi efterföljd. För den som väljer den rätta vägen, följer Jesus, väljer bort världens lockelser och kliver in i den kristna kampen så väntar seger och frälsning – befrielsen väntar i form av döden och livet efter detta. Den som däremot väljer den andra vägen går ett lite annat öde till mötes. Där väntar vilshenhet och ingen möjlighet att hinna till fadershuset – hem till Gud.

En förutsättning för frälsningen, oavsett vad människan presterar, är ändå Jesus och Jesu offergärning. Utan den skulle inte frälsningen vara möjlig för någon människa. Jesus är förstås en central del genomgående i *Psalmisten* och i den baptistiska självförståelse som uttrycks där. Jesus framställs som en förebild; någon att efterlikna och efterfölja liksom lärjungarna följde Jesus – *imitatio Christi*. Jesus betecknas även som någon att fly till – en skyddsart – för den som vill fly världens och köttets lustar och frestelser.

Ålderspersionen har i denna undersökning fungerat som ett övergripande perspektiv, för att undersöka om det finns några skillnader i framställningen av det goda livet och i så fall vilka de är. Svaret på den fördjupande frågeställningen är att det finns skillnader. De framträder tydligast bland de sånger som är placerade under kategorin ”ungdomssånger” och som riktar sig till just ungdomar. Där framträder en ton i språket och det kraftfulla ordvalet som varnar och förmanar, något som inte kommer fram på samma tydliga sätt i sånger bland övriga kategorier. En förklaring kan möjligtvis finnas i den intensiva satsning på ungdomsverksamhet som inleddes under 1920-talet inom Svenska Baptistsamfundet, efter att deltagarantalet i söndagsskolan sjunkit kraftigt.

Intressant hade varit att undersöka barnperspektivet. Eftersom sångtexterna som placerats under kategorin ”barnsånger” snarare riktar sig till de vuxna som finns runt omkring barnen bidrar de inte till att fördjupa förståelsen av barnperspektivet. Texterna talar snarare *om* barnen och inte *till* barnen. En anledning till att det ser ut så kan möjligen finnas i hur baptister ser på barn och dopet. Baptister praktiserar troendedop (vuxendop) och inte barndop som fallet är i exempelvis Svenska kyrkan. En möjlig tanke är att barnsångerna riktar sig till vuxna för att de ska få hjälp och vägledning i att i sin tur leda barnen fram tills att de är mogna att ta beslutet om ett troendedop.

Ålderdomen behandlas i sångtexter under kategorierna ”livets förgänglighet” och ”vid begravning”. Tydligast här blir talet om tiden – den som nu runnit ut och försvunnit. Texterna syftar även framåt mot det som sker efter döden – segern, frälsningen och tiden i det himmelska paradiset som en del av de heligas gemenskap. Begravningsångernas texter andas trygghet och förtröstan. Till skillnad från ungdomssångerna finns här inga spår av varning eller förmaning.

En svensk baptist i början av 1900-talet hade – utifrån vad *Psalmistens* sångtexter framställer – några tydliga ideal att förhålla sig till för att leva ett gott liv i Kristi efterföljd. I den här undersökningen har de delats in i tre kategorier, som sedan relaterats till det längre tidsperspektivet,

som sträcker sig till livet efter detta, samt till ett åldersperspektiv. Den uppdelningen har varit till hjälp i denna undersökning för att synliggöra idealen var för sig, samtidigt som de alla går in i och relaterar till varandra. De går inte att helt skilja åt.

En grund i det kristliga livet handlar om valet, att välja väg. Det är ett aktivt och frivilligt val, men det är också ett val som avkrävs varje kristen – att följa Jesus eller att inte göra det. Någon mellanväg finns inte, den kristna är antingen med eller inte. Detta val innebär även att välja bort det världsliga, och helst ska det ske i unga år, innan det är ”för sent”.

Att välja att leva ett liv i Kristi efterföljd innebär även att kliva in i den kristna kampen, att vara en del av den stridande kyrkan – *ecclesia militans*. Denna innefattar alla kristna. Valet innebär att stå för en annanhet, att stå upp för Jesus och det andliga i motsats till det världsliga med dess frestelser. Den här kampen kommer dock med ett löfte att vila i på ålderns höst, löftet om att få del av segern och vara en del av den triumferande kyrkan – *ecclesia triumphans* – i himmelriket.

Tydligt blir det också vilka konsekvenser som väntar – både för den som väljer ”den rätta vägen” och för den som väljer en annan väg. Den rätta vägen leder till frälsning och del i den triumferande kyrkan i himlen. Den som väljer att gå en annan väg kommer inte hem till Gud och fadershuset.

Efterföljd och strid kan alltså sägas vara de grundläggande teman som går att utläsa av sångtexterna som analyserats i denna undersökning. De återfinns genomgående i sånger, oavhängigt andra teman. Det blir tydligt att livet som kristen (baptist) är en process som inte tar slut i och med döden. Döden ses snarare som en befrielse från ”jämmerdalen” och ”törnestigen” som detta jordelivet innebär, i döden väntar i stället ”fröjdesalen”.

Med tanke på den viktiga del av gudstjänst- och fromhetslivet som *Psalmisten* var, är det rimligt att tro att den användes flitigt av de baptistiska församlingsmedlemmarna. Titelsidan uppmanar till användning av boken både i gudstjänst och i hemmet. Kanske kan *Psalmisten* ses som ett slags bok för livet – med förhållningssätt, ideal, tröst och uppmuntran. Denna vers hämtad från sång 576 får sammanfatta själva kärnan i ett gott liv i Kristi efterföljd:

Till Herren fly, om du vill sällhet vinna! All jordisk glädje vissnar som en ros. Till Herren fly, och du skall honom finna, Din tid är kort, den ilar snart sin kos!

Källor och litteratur

Bexell, Oloph

2003 *Sveriges kyrkohistoria 7. Folkväckelsens och kyrkoförnyelsens tid*, Stockholm.

Bibel, 1917 års översättning.

Bibel 2000.

Fallberg Sundmark, Stina

2018 ”Materiella perspektiv på gudstjänsten”, *Kristen gudstjänst – en introduktion*, Skellefteå.

Fahlgren, Sune

2008 ”Rum för möten med Jesus och för församlingsgemenskap i frikyrklig tradition. Historiska och teologiska perspektiv på de frikyrkliga gudstjänstrummens annanhet”, i: Sven-Åke Selander och Stina Fallberg Sundmark (red.), *Heliga rum i dagens Sverige. Årsbok för Svenskt Gudstjänstliv 83*, Skellefteå.

Fahlgren, Sune

2013 ”Från blandad kör till lovsångsteam. Historiska och teologiska perspektiv på frikyrkliga sånggrupper”, i: Stephan Borgehammar (red.), *Med skilda tungors ljud: körsång och gudstjänstspråk. Årsbok för Svenskt Gudstjänstliv 88*, Skellefteå.

Fahlgren, Sune

2015 *Vatten är tjockare än blod. En baptistisk kulturhistoria*, Stockholm.

Fridborg, Gunnar

1998 ”Nu kommer ditt festtåg, o Gud”, *Tro Frihet Gemenskap. Svensk baptism genom 150 år*, Örebro.

Kowzan, Jacek

2010 ”Ecclesia militans”, *The Oxford Dictionary of the Middle Ages Volume 2*, New York.

Kowzan, Jacek

2010 ”Ecclesia triumphans”, *The Oxford Dictionary of the Middle Ages Volume 2*, New York.

Lagergren, David

1989 *Framgångstid med dubbla förtecken. Svenska Baptistsamfundet åren 1914-1932*, Örebro.

Larsson, Mats

2015 ”Vi kristna unga kvinnor” *Askers jungfruförening 1865-1903 – identitet och intersektionalitet*, Uppsala.

Luz, Ulrich

1994 ”Nachfolge Jesu”, *Theologische Realenzyklopädie Band XXIII*, Berlin.

Psalmisten 1928, Stockholm.

Selander, Inger

1980 *O hur saligt att få vandra. Motiv och symboler i den frikyrkliga sången*, Stockholm.

Selander, Inger

1996 *Folkrörelsesång*, Stockholm.

Selander, Inger

2003 ”Psalm och andlig sång i Sverige under 1800-talets del”, *Sveriges kyrkohistoria 7. Folkväckelsens och kyrkoförnyelsens tid*, Stockholm.

Selander, Inger

2008 *När tron blir sång: om psalm i text och ton*, Skellefteå.

Wenell, Fredrik

2015 *Omvändelsens skillnad. En diasporateologisk granskning av frikyrklig ungdomskultur i folkkyrka och folkhem*, Uppsala.